

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

§ 84

Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvitys

21379/2023

Valmistelijat / lisätiedot:

Elina Anttila, VASTUUALUEJOHTAJA, elina.anttila@pirha.fi

Liitteet

1 Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvitys

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian toimeenpano-ohjelman kärjen ” yhdenvertaiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut ” alatavoitteen ”eheä ja monikanavainen palveluiden verkosto” alla on toteutettu erityisasumisen palveluverkkoa koskevia selvityksiä kevään ja syksyn 2023 aikana. Erityisryhmien asumisen palveluverkkoselvitys 2023–2025 ja mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen tuotantotapa-analyysi ovat pohjana mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämissuunnitelmalle, jossa on selvitysten perusteella tunnistettu keskeiset kehittämisalueet ja tavoitteet.

Erityisryhmien asumisen palveluiden ja palveluverkon tunnistettujen kehittämiskohteiden ja niistä johdettujen toimenpiteiden tavoitteena on vastata palveluiden tarpeeseen ja mahdollistaa, että palvelut ovat tulevaisuudessa käyttäjälleen turvallisia sekä laadukkaita. Myös asuinkehteiden saavutettavuutta suhteessa kuntalaisten, asukkaiden ja henkilöstön liikkuvuuteen pyritään toimenpiteillä parantamaan. Lisäksi tavoitteena on hillitä asumisen kustannusten nousua sekä luoda tulevaisuuden näkemys tarvittavista tiloista ja investoinneista.

Selvitys nojaa aluevaltuustossa 14.8.2023 hyväksyttyihin palveluverkon sekä palvelulinjakohdaisiin periaatteisiin. Kehittämissuunnitelma on laadittu virkajohdon alaisuudessa konsulttiyhtiö Nordic Healthcare Group:n (NHG) tuella. Valmistelussa on käytetty pohjatietona laajaa nykytilan analyysia olemassa olevasta palveluverkosta, Pirkanmaan liiton tekemää väestösuunnitetta sekä Tilastokeskuksen avointa dataa. Valmistelua varten muodostettiin palvelulinjan asiantuntijoista työryhmä.

Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumisyksiköitä on Pirkanmaan hyvinvointialueella 63, joista neljä on omaa toimintaa. Palvelun omavaraisuusaste on kuusi prosenttia eli varsin vähäinen. Asukkaita palveluissa on selvityksen tekohetkellä 1584, joista omassa palvelussa 134. Noin kolmasosa asukkaista asuu joko ympärivuorokautisessa tai yhteisöllisen asumisen yksikössä. Lisäksi asunnottomia on noin 350 henkilöä, joskin luotettavaa tilastoa ei tästä ryhmästä ole saatavilla.

Asumisyksiköitä on eri puolilla Pirkanmaan hyvinvointialuetta, ja niistä noin puolet sijaitsee Tampereella. Asumisyksiköiden palveluja täydentää kotiin vietävien palvelujen tuottajaverkosto, joka koostuu kymmenestä ostopalveluntuottajasta. Hankintasopimuksia on tehty myös 33 hyvinvointialueen ulkopuolella sijaitsevaan yksikköön, pääosin Kanta-Hämeen ja Hämeenlinnan alueella, mutta yksiköitä on myös Jyväskylässä, Turussa sekä pääkaupunkiseudulla. Hyvinvointialueen ulkopuolella asuvia asumispalvelujen asiakkaita on selvityksen tekohetkellä 32. Asumispalvelumuotoja ovat ympärivuorokautinen ja yhteisöllinen asumispalvelu

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

sekä tuettu asuminen tukiasunnossa tai omassa kodissa. Palvelujen kustannukset vuositasonalla nousevat ostopalveluissa 37 miljoonaan euroon.

Mielenterveys- ja päihdepalvelujen toimintaympäristö on vahvassa murroksessa. Palvelujen kysyntä kasvaa merkittävästi, ja palvelun tarve on muuttunut. Asunnottomuus on kasvava ilmiö, mikä luo tarpeita esimerkiksi päihde- ja sähäkö- ja tukiasumisen lisäämiselle. Myös kustannukset ovat kovassa kasvussa, ja palveluissa on merkittäviä hinnannousupaineita vuodelle 2024, kun uusi hankintakausi alkaa. Haasteita on kokonaiskustannusten hallinnassa, seurannassa ja ennustamisessa sekä toimintatietojen hallinnassa.

Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen verkon ja palvelukokonaisuuden tavoitteena on, että asiakas saa oikea-aikaiset ja yhdenvertaiset palvelut monialaisella yhteistyöllä. Asumispalvelut tuotetaan sosiaalihuoltolain mukaisina sosiaalipalveluina, mutta asiakas saa pääsääntöisesti samanaikaisesti muitakin sote-palveluja ja siirtyy myös palveluiden välillä. Keskeisimpiä kehittämisalueita ovat asumistarpeen vähentäminen oikea-aikaisilla palveluilla, kokonaiskuvan muodostaminen asumispalveluissa, palvelurakenteen keventäminen, palvelu- ja tuotantorakenteiden selkeyttäminen ja uudistaminen kokonaistaloudellisesta näkökulmasta sekä asumisen kokonaisuuden kehittäminen huomioiden kohderyhmäkohtaiset tarpeet.

Asumistarpeita voidaan vähentää oikea-aikaisella hoidolla ja palvelulla. Edelleen on kehitettävä monialaista yhteistyötä yhteensovittaen palveluja. Palvelutarpeen arviointia tulee yhdenmukaistaa ja lisätä ennaltaehkäiseviä ja matalan kynnyksen palveluja. Kotona-asumista tukevia palveluja tulee kehittää ja samalla panostaa henkilöstön osaamisen kehittämiseen digitalisaation mahdollisuudet huomioiden.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi ja resurssien kohdentamiseksi oikein tulee vahvistaa tietopohjaa ja luoda tiedon hyödyntämisen toimintamalli johtamisen tueksi sovittuja mittareita hyödyntäen. Tähän päästään toimintamallien ja -tapojen yhtenäistämällä, kuten kirjaamiskäytäntöjen tarkistamisella viimeistään uuden asiakastietojärjestelmän myötä.

Palvelurakenteen keventämiseksi tulee lisätä kevyempiä asumismuotoja, kuten kohdennettuja vuokra-asuntoja ja tukiasuntoja. Digiratkaisuja tulee ottaa käyttöön eri palvelukokonaisuuksissa. Palvelun myöntämisen ja palvelun piirissä olemisen tulee perustua yksilölliseen tarpeeseen ja sen säännölliseen arviointiin, jotta palvelutarpeiden muuttuessa myönnettävät palvelut vastaavat oikeaa tarvetta.

Palvelu- ja tuotantorakenteen uudistamiseksi tulee lisäksi tarkentaa tuotantotapa-analyysiä kustannusvertailu huomioiden. Oman asumispalvelun tuotannon tavoitteet ja laatukriteerit tulee määrittää ja yhdenmukaistaa ostopalvelujen kanssa. Ostopalvelujen kilpailutuksessa tulee löytää kustannustehokkaita ja palvelutarpeeseen perustuvia sopimuksia. Asiakasohjausta tulee selkeyttää ja yhtenäistää yhdenvertaisen tarpeeseen perustuvan palveluihin pääsyn varmistamiseksi.

Asumisen kokonaisuuden kehittämisessä tulee huomioida kohderyhmäkohtaiset tarpeet. Asunnottomille suunnattuja asuntoja tulee kohdentaa huomioiden

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

kohderyhmien erityispiirteet, kuten naiset, ikääntyneet ja perheet, sekä tarpeet, kuten päihteet salliva asumismuoto. Asumispäivystyksikköä tulee laajentaa ja huomioida erityisten ryhmien tarpeet asuntokannan suunnittelussa.

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian mukaisesti toiminnan kokonaisuudessa tavoitellaan noin kahden prosentin tuottavuuden lisääntymistä vuositasona. Tämä lähtökohta on huomioitu valmistelussa.

Syksyn aikana toteutetaan laaja kuulemiskierros. Aluehallitus käsittelee kehittämisehdotuksia ja saatuja palautteita lokakuussa 2023.

Liitteenä on mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvitys.

Ehdotus

Vammaisneuvosto

- merkitsee mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvityksen tiedoksi ja
- antaa kommentit aluehallitukselle.

Kokouskäsittely

Merkittiin, että vastuualuejohtaja Elina Anttila poistui esityksensä jälkeen tämän pykälän aikana. Jäsen Panu Koski poistui tämän pykälän käsittelyn aikana.

Päätös

Vammaisneuvosto päätti

- merkitä mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvityksen tiedoksi
- antaa seuraavat kommentit aluehallitukselle mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvityksestä:
 - Vammaisneuvosto pitää aikataulua saatuihin selvityksiin perehtymiseksi liian tiukkana sekä selvityksiä puutteellisina ja hyvän hallintotavan vastaisena. Selvityksestä puuttuu täysin asukkaiden oman näkemyksen selvittäminen, henkilökunnan osallisuus, vammaisneuvoston ja kolmannen sektorin asiantuntemus.
 - Saavutettavuus ja esteettömyys huomioitava palveluissa, esim. kommunikaatio ja aistiongelmien. Huomioitava myös Minun tiimi -mallissa esim. tulkkipalvelut.
 - Mielenterveys- ja päihdepalvelujen esteettömyys on tärkeää myös asiakkaan lähipiiriin ja palveluissa työskentelevien vammaisten henkilöiden kannalta.
 - Pelkällä asumispalvelulla ei voida riittävästi tukea päihde- tai mielenterveyskuntoutuvan vammaisen henkilön arkea. Tarvitaan sujuvampaa ja esteettömämpää pääsyä terapiaan ja matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluihin.
 - Tuetussa asumisessa riittävät palvelut ja henkilökohtainen valmennus (esim. Nuotti)
 - Itsenäisessä asumisessa saatava apua arjen toimintoihin

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

- Mielenterveys- ja päihdepalveluhenkilöstön osaamista tulisi lisätä eri tavoin vammaisten ja mm. puhevammaisten henkilöiden kohtaamisesta.
- Vammaisneuvostoa tulee hyödyntää palvelujen toteuttamisen suunnittelussa
- Lähtötorien palveluiden kehittäminen matalan kynnyksen palveluna ja tiedon jakajana
- Koko palveluketju on suunniteltava asiakaslähtöiseksi ongelman tunnistamisesta lähtien
- Matalan kynnyksen palveluja kehitettävä saavutettaviksi. Huomioitava monipalvelukäyttäjät.
- Asiakkaan lähipiirille on tarjottava tukea.
- Palveluita tulee saada riittävästi ja oikea-aikaisesti ennaltaehkäisemään mielenterveys- ja päihdeongelmia ja vähentämään raskaampien palveluiden tarvetta
- Ennaltaehkäisyssä tehtävä yhteistyötä yhdyspinnoilla varhaisella puuttumisella, matalalla kynnyksellä ja avun tarjoamisella, esim. kouluissa ja järjestöissä
- Mielenterveyden avopalveluihin pääsy varmistettava
- Pienet kunnat ja reuna-alueet on huomioitava yhdenvertaisesti lähipalveluiden ja saavutettavuuden osalta.
- Yhdenvertaisuus ei takaa oikeudenmukaisuutta. Kaikilla on oltava samanlainen mahdollisuus palveluihin hakeutumisessa. Vammaisten ikäihmisten kohdalla huomioitava myös positiivinen erityiskohtelu.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Nähtävillä Pirkanmaan hyvinvointialueen verkkosivulla pirha.cloudnc.fi 28.9.2023.

Otteen oikeaksi todistaa

Tampere
04.10.2023

Maria Niiranen
SUUNNITTELIJA

Tiedoksianto asianosaiselle

Päätös on lähetetty sähköpostitse 4.10.2023.

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Pirkanmaan hyvinvointialue 04.10.2023 klo 14:40. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Muutoksenhakukielto

§84

Muutoksenhakukielto

Oikaisuvaatimusta ei saa tehdä päätöksestä, joka koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa (Laki hyvinvointialueesta 141 §).